

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Machvmetis Saracenorum principis, eiusque Svccessorvm
Vitae, Doctrina, Ac Ipse Alcoran**

Bibliander, Theodor

[Basileae], März 1550

VD16 VD16 K 2586

Prognoma, siue præsagium Mehumetanoru[m], de Christianorum
calamitatibus, & suæ gentis interitu, ex Persica lingua in latinam
conuersum, Bartholomæo Georgieuits autore.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97854](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97854)

PROGNOMA, SIVE PRAESAGIVM
MEHEMETANORVM, PRIMVM DE CHRISTIANO-
rum calamitatibus, deinde de suæ gentis interitu, ex Persica
lingua in Latinum sermonem conuersum,
Authore Bartholomæo
Georgieuits.

AD REVERENDISS. PRINCIPEM ET DOMINVM, D.
Orthonem, ex Illustri prosapia Baronum VValtburgen. oriundum, sacrosanctæ Romanæ Curia
Cardinalem, & Episcopum Augustanum, Cæsareæ Maiest. apud Vangiones in comitijs 10
ordinum Imperij uicem locumq; tenentem, Dominum Mæcenatemq; suum,
Bartholomæus Georgieuits clientum deditiss.

T nautæ post naufragia libenter recitant sua pericula, hic
Scyllâ latrare, illic Symplegades cōcursu suo in medio in-
terceptas naues collidere, alibi Syrtes quotidie uadū mu-
tare, alibi submarina saxa latere, alibi immanibus cetibus
maria obsideri, alibi Anthropophagos de humanis artu-
bus epulas instruere, alibi piratas quicquid uehit mare in
suas prædas conuertere, alibi uoragines subsidentiu aquarū circumrotatas 20
naues in abyssum absorbere: ita mihi dulce est, Princeps illustrissime, in me-
moriam reuocare exantlata in bello Hungarico pericula, durissima uincu-
la, captiuitatem plusquam Babyloniam, seruitutem omnium acerbitate sup-
pliciorum refertam, tum multiplices mei mutato domino nundinationes,
tam uarios in mea fuga casus.

Cæterum quia mala eius seruitutis editis commentarijs euulgarim, si-
mulq; perscripserim qui apud quamq; gentem ritus & ceremoniæ habe-
antur, quæq; disciplina in pace & in bello uiuant, quæq; item in singulis lo-
cis tum Asiæ, tum Europæ, uel maiestate uisenda sunt, uel religione uene-
randa, uel nouitate admiranda. Omnia enim peragraui, neq; id cursim, sed 30
cum longa mora aded, ut rerum indagatoni spacium temporis non defue-
rit. qua in re Platonem, Pythagoramq; sum imitatus, quantum nostræ te-
nuitati licuit.

Supereft nunc, ut de prophetia quadam inter Mehemmetanos celebra-
tissima mentionem faciam. Illa enim gens, ut ab initio à Christianis deriua-
ta est, (nihil enim à principio nisi secta quædam & hæresis fuit) ita multa
adhuc habent nō abludentia à rebus Christianis, aded ut eos non semichri-
stianos, ut Erasmus, sed simias Christianorum dicas: in maximis enim re-
bus à nobis diuersi, in minimis planè ijdem uidentur. sic simulacrū quod-
dam lænæ in fele conspicias, in rubeta crocodili, in simia hominis, quan- 40
quam indole, magnitudine, imò moribus factisq; in immentum differant.

Habent igitur nostrum in morem multa uaticinia, obambulantq; ubiq;
fatidici & fanatici propheta: sed tamen nihil tam certum & exploratū ha-
bent, quam hoc genus prophetiæ, qua numerosæ istæ de nostra gente ui-
ctoriæ, ac tandem ipsorum interitus describitur: id quia hætenus uerum
deprehendunt, ad alios quoque adhuc futuros casus uerissimum fore exi-
stimant, aded ut publicè in ploratum effundatur, quotiescunq; finem istius
prophetiæ legunt, non aliter quam si in futurum denunciata calamitas, iam
in præsentia eorum ceruicibus incumberet.

Mihi

Mihi ut non libet, nec licet quicquam de istius oraculi fide astruere, ita dulce est uerari in ijs quæ in sine istius oraculi continentur, optoq; exitium sceleratissimæ gentis uero augurio ab ipsis prædici, & ut propheta qui hætenus contra nos uerus deprehenditur, etiam pro nobis uerus reperiatur.

Etiam extra Israël Balam uerus propheta fuit. inter gentes multæ sunt Sibyllæ inuentæ, quæ uera canerent: quid uetat, quo minus extra Christianos aliquis sit, qui spiritu prophetico utatur, uerum, ut dixi, nihil asseuero, sed tantummodo quia tristitia nostra (ut prænunciatum ibi fuit) euenire, ita lata quoq; euenire uellem. Quod si nostri mores corrigerentur, ac
 10 non potius in deterius omnia quotidie pessum irent, omnino sperarem in proximo esse illud tempus, in quo Christus calamitates suæ gentis respiceret, quod quidem & ipsi Turcæ iam adesse putant: quia multi existimant eandem uices rerum Christianis fore, quæ Iudæis olim fuerunt.

Abductæ sunt decem tribus Israël in captiuitatē, salua adhuc & aliquandiu postea florente Iudæa. iam pleriq; ex eorum fatidicis asserunt decem istas tribus Arabiam, Syriam, Chaldæam, Armeniam, Phrygiam, Thraciam, Græciam, Hungariam, Aegyptum, Africam esse: & id quod superest in Europa, esse unicam tribum Iudæ, cum reliquijs Benjamin, atq; proinde illam aliquandiu in imperio fore, & multis inuicem cladibus inter Turcas nostrosq; uariatam iri.
 20

Alij credunt tenorem uictoriarum Turcicarum perpetuum fore, donec omnia regna Christianorū ipsis subiiciantur: ac tum demum omnia in diuersum mutatum iri, efflorescentibus denuo Christianorum rebus, & ueteres ditiones recuperantibus, dominante & sæuente Christianorum gladio, quem aut prophetam, aut principem aliquem Christianorum fortissimum interpretantur, qui eos subiugando ad ueram fidem Christi reuocabit: quæ res melius ex uaticinio intelligetur.

Verum ego postquam usu cognouissem illustrissimos eruditissimosq; uiros ob excellentissimas tuas in ecclesia Dei ac reipublicæ administratio-
 30 ne uirtutes, te Reuerend. Princeps uenerari, & in summo honore habere, in primis Reuerendissimū Heroem Dominum Christophorum Madrucium sacrosanctæ Romanæ Curia Cardinalem Episcopūq; Tridentinum, uirum animi magnitudine, fide, sapientia præstantissimum, Ferdinandi regis Hungariæ, Bohemiæ, &c. & Caroli Romanorū Imperatoris amicum fidelissimum, qui nuper post cladem Carinæ acceptam cum tota Lombardia in periculum uenisset, ne in ditionem Gallorum recideret, fratre cum subitario milite misso suis opibus & uiribus rem illuc nutabundam sustentauit. Dominum item Granuellanum intimum Cæsaris Consiliarium, & eius filium Episcopum Atrebatensem, in quo curā omnes dotes animi emi-
 40 neant, maximè tamen elucet humanitas, ut qui illud Titi Vespasiani sibi uidetur æmulationi habere, ne quem tristem à se dimittat: Item & clarissimū Principem D. Vuolfgangum Episcopū Patauiensem, uirum summa eruditione, pietate, & omni laude sublimem. Reuerendiss. item Præsulem Constantiensem D. Ioannem Veza, uirum robore animi & corporis, sanctitateq; & pietate, eruditioneq; excellentissimum, multis in Cæsareis rebus foelicissimè obitis legationibus. Ut interim omittam Corneliū Scep- perum multarum linguarum peritum Cæsareæ M. non solum inter Christianos, sed etiam apud Turcarum Imperatores, legatū incomparabilem, cuius fidem an foelicitatem magis mireris in tractandis negocijs, in dubio
 pp est.

est. Omittam quoque omnes Electores Romani Imperij, Satrapas, Cōsilia-
rios, & summi Pontific. proceres, qui omnes in te honorando & ueneran-
do mirificè consentiunt. Imò ipse Carolus Rom. Imperator tanti te habet,
eaque ueneratione & charitate amplectitur, ut te suum uicarium locumque te-
nentem in Comitij ordinum Imperij in Germania fecerit.

Iam igitur cum et ego deuotionem animi mei erga tuam amplitudinem
declarare uellem, nihil habebam nisi istud Turcicū uaticinium quod offer-
rem: quod tamen si nugatius & uanius est, quàm ut tuę magnitudini inscri-
bi debeat: tuę tamen humanitatis benignitate fretus, id ausus sum facere.
Cum enim cœlum post tot luminaria stellarum, etiam lucernarum tenuem
illam lucem non rejiciat, certissimè mihi persuadeo, id quod tenuis cliens
offert, quantumcunque sit tenue, tuę Celsitudini cum summa humanitate con-
iunctæ odiosum non fore. Vale Præsul Reuerendiss. diuque Christiano
populo, & studiosis omnibus incolumis sis & saluus. Louanij. 6. Calend.
April. Anno 1545.

Cæterum ne uana habeatur, aut à me ficta, quæ hic adfero, ipsa Turcica
uerba subiici, quæ statim eius linguæ peritus agnosceret, & ea esse quæ ibi
uulgo iactentur, confitebitur. Postmodum subiunxi Romanæ linguæ in-
terpretationem unã cum breui commentariolo.

INCIPIT LINGVA TURCICA VATICINIUM.

PAtissahomoz ghelur, Ciaferun memleketi alur, keuzul almai alur, kap
zeiler, iedi yladegh Gyaur kelecî clikmasse, on iki yladegh onlarum
beghligheder: eufi iapar, baghi diker, bahcsai baghlar, ogli kezi olur: on
iki yldensora Hristianon kelecî clikar, ol Turki gheressine tuskure,

Sequitur interpretatio eiusdem quoad sententiam.

Imperator noster ueniet, ethnici Principis regnū capiet, rubrum quoque
pomum capiet, in suam potestatem rediget: quod si septimū usque annum
Christianorum gladius non insurrexerit, usque ad duodecimum annum eis
dominabitur: domos ædificabit, uineas plātabit, hortos sepibus emuniet,
liberos procreabit: post duodecimum annum, ex quo rubrum pomum in
illius potestatem redactum fuerit, apparebit Christianorum gladius, qui
Turcam quaquaversum in fugamaget.

Sed quia prophetiæ in singulis uerbis magna momenta futurarum re-
rum claudunt, uisum est mihi pro uirium tenuitate in uicem commentarij
singulas dictiones Turcici sermonis excutere.

Sequitur commentarius.

PAtissahomoz) est nomen dignitatis, compositū cum pronomine plu-
ralis numeri, et significat rex noster, siue Imperator noster. solent enim
eodem nomine dignitatis Romanū Cæsarem simul et reliquos reges Chri-
stianorum appellare, ut Vrum patissah) id est, Romanus Imperator. Un-
gruz patissah, id est, Hungarus rex. & Frenk patissah) id est, Gallus rex.
quare non attribuitur inferioris conditionis magnatibus post Imperatorē
& Regem. Præterea & rex Persarum eodem nomine ab ipsis solet appella-
ri, sed sapius fit, ut uocetur Sultan) quod nomen designat principē, ut Sahi
Sultan Zmail) quia hic modernus rex Persarum Sophi, habet propriū no-
men Zmail) quod significat Ismaëlem. Habent & aliud nomen dignitatis
regum, Hunker) sed hoc nomine nullum audiui unquam, uel ex Christi-
anorum uel infidelium regibus appellari, præterquam ipsum Suleimannum
eorum

eorum regem qui nunc rerū potitur: quod tamen nescio an significet Hunnorum dominum, id enim Germanica propemodum uox indicare uideatur Hunch heer) id est, Hunnorum dominus.

Chelur) est uerbum, & significat ueniet.

Csiaferun) est nomen, quod significat gentilem siue ethnicum. solent enim omnes Christianos hoc nomine appellare, quamuis etiam alia habeant uocabula ad interpellandos Christianos, ut sunt Gyaur & Kaur) sed Gyaur) unum significat hominem, si non addas lar terminationē, quæ apposita fit pluralis, ut Gyaur siue Kaur) id est, Christianus: Gyaular siue Kaular) id est, Christiani. Sed Csiafer) etiā sine illa terminatione, quæ plurali attribuitur numero, multitudinem nationum designat: sed quia textus habet Csiaferun) estq; genitiui casus per additionē un, ut Csiafer) id est, gentilis in nominatiuo, Csiaferun) id est, gentilis in genitiuo, quasi dicerent gentilis regis.

Memleket) significat regnū, quamuis & alia habeant diuersa uocabula ad significandum regnum, ut Istan) quia cum Italia siue Franciæ, aut etiam Hispaniæ regnorū mentionē faciunt, tunc dicunt Frank Istan) quod significat tam Italarū, Gallorū, quàm Hispanorū regna. Frank significat hominem harum regionum, ut Frank Gyaur) id est, Italus, Gallus, uel Hispanus Christianus.

Cæterum cum Græciam nominare uolunt, mutant uocabulum, dicentes: Vrum elli) id est, Græcia, & nō Vrum Istan) id est, Græcum regnum. Solent interdum & Vrum memleket dicere, & tunc intelligunt totum imperium Græcorum. in summa hoc uocabulum Memleket) imperium potius significare solet, quàm regnum apud illas nationes.

Alur) est uerbum, & significat capiet siue accipiet. Kuzulalmal) est nomen quod significat rubrum pomū, quia kuzul) significat colorē rubrum, & alma) pomum, & dicunt esse urbem aliquam fortissimā & amplissimam Imperialem. Et interdum oritur quæstio inter doctiores hanc ob causam, quia alij uolunt interpretari illud uocabulū urbem Cōstantinopolitanam, eo quod in nonnullis eorum uoluminibus dupliciter legitur, uidelicet, Kuzulalmal) & Vrum papal) id est, rubrum pomū siue Græcū sacerdotem uel patriarcham: quia, ut iam diximus Vrum) significat Græcū, eo quod olim erat sub imperio Romano tota Græcia, & est corruptum per adiectionem v literæ in principio, & mutatione o in u, quia huic nomini Vrum) si demas primum v, & medium mutetur in o, erit Rom. Itaq; multi sunt huius opinionis, quod significet imperium Constantinopolitanum, cuius differentiam suo loco prolixius declarabimus.

Kapzeiler) est uerbum, & significat opprimere iugo seruitutis, & nemo dubitat illorum tyrannicam afflictionem esse crudelem oppressionē, quod facile probabunt ij qui eorum captiuitatem & tributū exactionem experti sunt, quemadmodū sunt Græci, Armenij, Thraces, prout facile poterunt intelligere hi qui legerunt nostrum libellum de afflictionib. Latina, Gallica, Teuthonica & Bohemica, linguis diuulgatum.

Iedi yladegh) septimum annum usq; post captionem eius loci supra dicti. Gyaur kelesi csikmasse) id est, ethnicus siue gentilis gladius, si non apparuerit, & contra illū non insurrexerit, putant hæc fata anni septimi in potestate Christianorum esse: qui si uellent communi opera gladiū contra ipsos stringere, haud dubiè essent plena uictoria potituri. Verum quo mi-

nus id fiat, nostram ignauia in culpa esse, dum mutuo inter nos bello civili digladiamur, uel turpi ocio consensimus,

On iki yle degh) hoc est, usque ad annum duodecimū. Onlarum beghli gheder) id est, eorum (uidelicet ethnicorum) dominabitur. Verū quia neque post septimū, neque post duodecimū annum (capto imperio Constantinopolitano) Christianorū contra ipsos gladius praeualuit: iam enim ferē ad centū annos tota Thracia, & imperium Orientale est sub eorū ditione: augurantur aliam imperij sedem sub nomine rubri pomi significari. Ceterū ingens incertitudo est sub inuolucris annorum. nam si in literis sacris hebdomada dierū septem annos significat, quem numerū & magnitudinē temporis statuemus in ipso anno? Quamobrē sunt inter eos qui singulos annos computant pro singulis annis lubilei, qui quinquaginta annis olim constabat, alij singulos annos, singulas centurias annorum significare credunt. Nec desunt qui unum annū trecentos quinquaginta sex annos continere existimant, quot nimirum dies habet annus solaris. Ceterū quem admodum oracula non nisi ex euentis rectē intelliguntur, ita certū & diffinitum temporis spacium intelligetur, cum res extiterit.

Eufi iapar) id est, domum aedificabit. Per aedificationem domus significari putant, quod templa nostra suo Mehemeto sit dedicaturus, ut iam totius Asiae, ubi olim erant Christiani usque Hierosolymā, imō ipsum templum Domini, quod est Hierosolymā, prophanarunt. Ita quoque maiorē partem Europae, uidelicet Graeciae, Thraciae, usque Austriam, totius fere Hungariae, Sclauoniae & Illyriae. Ac nescio an nos ista dignitate iram diuinā prouocamus, dum alius cum canibus tanquam uenator in templo obambulat, alius de foenore, alius de scorto garrat, alius ad templū nunc urinam, nunc oleum faciat, qualia neque inter infideles quisquā uidere potest. Credibile est, quod propter hanc irreuerentiam Deus ipse malit nostra templa sub Mehemeto quā sub nobis esse.

Baghi diker) id est, uineam plantabit, per uineae plantationē nouas colonias et gentiū suis sedibus emigrationes intelligūt, et dilatationē imperij.

Bahcsai) id est hortos, siue illas plantationes uinearum. Baglar) id est, emuniet, subintelligunt nouas prouincias undecumque muniet, ut recuperari sint difficillimae. & hoc est mirum, quod à tot annis postquam incepit sae uire, ita muniuit, ut ne pagum quidem ab eo recuperare potuerimus.

Oglu kezi olur) id est, filium & filiam habebit. hic per procreationē liberorum interpretantur propagationem Mehemetanæ gentis, prout manifestum est omnibus illam esse in tantum propagatam & multiplicatam, ut nihil supra. ita que iam nihil aliud restat, nisi interitus & diminutio eorū.

On iki yldensora) id est, post duodecimū annum. Hristianon) id est, Christianus. Keleci) id est gladius. Cfsikar) id est, insurget seu apparebit. Id quoque apud illos in controuersia est, utrum gladius ille, quo Christianorum natio in libertatē uindicabitur, talionēque Mehemetanis reddet, rex aliquis Christianus magnis copijs totum imperiū Turcarū sit expugnaturus, an propheta aliquis Christianus sua doctrina sit Mehemetanos conuersurus ad nostrā religionē. quamobrem (ut dixi) ultima uerba huius oraculi, uiri cum gemitu, pueri cū fletu, mulierculae cū planctu & eiulatione excipiunt.

Vtinam tandē Itali sua pila, Hispani suas lanceas, Galli sua gesa, Angli suas balistas, Germani & Hungari suas frameas contra istos canes fidei, ipsi (ut ita dicam) fatis damnatos, distringere uelint, & discordia, quae solummodo

Iummodo moratur nostras uictorias, à nostris rebus auferre studeant. Sed redeamus ad uerba uaticiniꝝ de interitu eorum.

Turki) id est, Turcam ipsam hactenus regnantem. Cheresine) id est, retrorsum unde egressus est, adeò ut uel ad latebras Bithyniæ, unde primũ erupit: uel in Scythiam, unde originem traxit, repellatur.

Tuskure) id est, pellet, siue profligabit. Caterùm quia ille gladius uindex nesciatur unde oriturus sit: certè Turcæ siue aliunde metu concepto non permittunt Christianis ullum usum gladiatorum aut armorũ. Et quantum iam magnopere degenerarunt à Christiana fide, in bellis tamen ple-
 10 riq; eorum pro amuleto certissimo Euangeliũ Ioannis sub axillis portant, uidelicet *εϋ ἀρχὴ ἡ ὁ λόγος*, id est, In principio erat uerbum. totum usq; ad finem græcè scriptum: putantq; ea re ita se tutos esse, quasi aliqua panoplia communiti essent, quod genus scripti sua lingua Hamaili) solent appellare. Vnde cum sint tantæ reliquiæ nostræ religionis, spes est eos aliquando non difficulter ad Christi cultum reuocari posse. Quamobrem cum omnia suspecta habeant, interdictum est Christianis (ut iam diximus) qui apud illos degunt omni usu armorũ, adeò ut præter rustica instrumenta nihil ferreum eos habere liceat, quanquam ne sic quidem tuti sunt à Christianis seruitijs, quæ nũc dominos dentali, nunc uomere, nũc ligone, aut stipite ma-
 20 ctant. Quòd si forinsecus arma Christianorũ illata uiderent, ilico quicquid est ibi in mancipiorum bellum confurgeret, quorum ibi tantus numerus, ut omnes cuiusq; regionis incolæ Turcas in duplum, imò in triplum, atq; adeò in quadruplum superent.

Vtinã Christiani principes istis fatalibus uictorijs se præpararent, & ob-
 30 sisterent, ne ulterius uires Mehemetanorum crescant, quæ iam plus nimio inualuerunt. Amisimus Africam & Asiam, extincta est Græcia, ægrota est usq; ad mortem Hungaria, debilitata est Austria, uis mali istius iam Germanorum ceruicibus uelint nolint incumbit, atq; uniuersæ Christianitati imminet, adeò ut nemo ab hoc periculo tutus uideatur: qui posthac non alie nam, sed suam rem agent, pro suis limitibus aduersus hostẽ depugnaturi, nisi uelint pro principibus serui fieri, uel potius maclari. Nam Turcæ plebeis parcunt in seruitutẽ, nobilibus uitã eripiunt, ut plebei capite careant.

Quòd si singuli unum emẽdarent, hoc est, quisque seipsum, ita ut plebei magistratus non minus ament quàm timeant, magistratus plebeis parentes se exhibeant, docti idiotis uiam uirtutũ & ueritatis commonstrent, idiotæ suam imperitiã agnoscant, neq; se rabinos iactent in illis artibus ubi nihil didicerunt: miles pro uictoria militet, dux pro honore, Ecclesiastici luxum omittant: mercator usuram, caupo lenocinium. Et in commune om-
 40 missis erroribus, et pertinaciã defendendorũ errorum, in unitatem fidei & concordiam ecclesiæ conspirarent principes, ommissis principibus Christianis uires in Turcas conuerterent: quis dubitat, quin ut Israhelitis ob peccata in seruitutem redactis, tandem de sceleribus suis poenitentia agentibus, seruatorem miserit, & in libertatem restituerit, ita quoq; nobis breui cœlitus auxilium sit mittendum. Quod si fieret, quis non speraret, quin breui futurũ sit, ut Imperator Rom. non minus Constantinopolitano quàm Romano imperio insignis sit futurus: Ferdinandus non minus in Hungaria quàm apud Getas, Dacos, Scythas regnaturus, atq; itidẽ rex Franciæ suis ditionibus Asiam minorem additurus: Lusitani Aegypto potituri: Hispani, tota Africa, Itali omnia littora quæcũq; habet mare mediterraneũ in sua

potestate habituri. Angli quoque inter Turcas suum imperium amplificaturi. Nunc digladiamur pro uno & altero oppidulo, & post acerrimas preliorum conflictationes, post exhaustas opes, nihilo imperio auctiores efficitur. Heu quantum pelagi potuit, terraeque parari, Hoc quem civili fuderunt sanguine dextrae?

Nunc igitur cum potentiss. monarchae, & uere Christiani in pace inter sese consentiunt, spes est eos occasionibus temporum, & fatorem mutationibus uti uelle, neque permissuros, ut reliquiae Hungaricae ditionis quae ad huc supersunt, & adiunctis aliorum uiribus plurimum possunt, in ditionem & potestatem Turcarum ueniant: quorum nomina etsi non omnium infra subieci, ut qui omnia amissa putant in Hungaria, aliquid consolationis accipiant, cum uideant tantum in eo regno adhuc incolume superesse.

Alij rursus doleant, si modo dolere possunt, magis ac magis suum appropinquans periculum sentire, tam tenues portiunculas Hungarici imperij olim a mari Baltheo usque ad paludes Maotidis exporrecti, in tantas angustias redactas esse. Quanquam ut hoc obiter dicam, ipsi nos Hungari maxime nobis hanc causam mali dedimus, dum Germanos ferè ita exosos habemus ut Turcas, dum omnia in duos reges distrahimus, dum alij Turcam accersunt, alij propellunt: nec nisi serò didicimus, Omne regnum in se diuisum collabescere, & domum supra domum cadere, ac maximas res discordia comminui. Sed serae sunt querimoniae. malo epinicia, uel triumphum canere, saltem laetiora ominari uolo. Quamobrem carptim Hungarorum nomina, quae nuper ab eorum legatis egregio uiro Georgio Euskerio Senatore Cremonensi, & Christophoro Hoffkitcher, uiris doctissimis ad Maestatem reginae Mariae missis, pro petendis praesidijs conscripta habui, qui etiam fatebantur reliquias Hungariae posse praestare exercitatissimos equites, si tantum Romanorum Imperatoris ac caeterorum principum Christianorum copias adesse uiderent. Quapropter in quibus aliquid uirium est, nunc subiiciam, nullo ne hic quidem seruato ordine: sed ut quisque se nostrae memoriae ingerit, ita prius ponetur.

Magnifice sperandum est de Reuerendiss. D. Paulo de Varda Archiepiscopo Strigoniensi, cuius opes adhuc praeualidae, & tantum prudentiae in eius animo est, ut eius sine opibus magna in eo fiducia collocanda esset: quauis etiã amiserit maiorem partem dominij, ex quo captum est Strigonium.

Lata quoque ac magna Nicolai Olahi Episcopi Zagrabiensis, & uicecellarij regni Hungariae auctoritas, rerum pericia & multiplex eruditio, corporis animique robur de se promittit.

Egregios item spiritus gerit Reuerendiss. D. Martinus de Kecheth Episcopus Vuesprimiensis, elegantia & belli laudibus mire insignis, & natus (ut uidetur) in Turcarum perniciem, uir praedecessori suo Petro Berislo in re militari uel iam par, uel mox futurus. His addo Franciscum Turzonem ecclesiae Nitriensis praesulem de quo omnes mira & laeta augurantur.

Item inter Barones clarissima est domus Bathorea, qui auita indole praediti, armis animisque infestissimi sunt Turcico generi. Nec magnifici uiri Thomas Nadafdi, Franciscus Batyani, Balassea domus illustrissima dignitatis suo officio deerunt, inter quos facile primus Melchior Balassa.

Atque adeo nuper in gratiam regis Ferdinandi recepti Barones inclyti, egregiam spem de se praebent Raphael & Ioannes Apodamian, quibus merito adiungitur Franciscus Reuai uicepalatinus regni Hungarici, de cuius consilio

consilio, prudentia, & fide, quiduis sperare licet. Sed ut omittam Nyari Franciscum, Bartholomaeum Horuat, qui saepius cum uictoria, multis occisis, multisq; captis, ad regem Ferdinandum redierunt.

Frater quoq; Georgius Episcopus Varadiensis, nunc tutor regij pueri & uxoris Ioannis Vaiudae, ducis Transyluaniae, qui si firma subsidia contra Turcas uideret, descenderet facile, & prompte, ut nunc de eo certa persuasio est, cum praedictis Baronibus Hungariae, ad minus quadraginta milia equitum in re bellica expeditissimos produceret, quibus haecenus perpetua bella cum Turcis fuere.

¶ Itaq; isti omnes, quoniam iam pertasi sunt Turcarum saeuiciem, potius cupient unanimiter studere, pro patriae salute mori, quam eorum iugo tyrannico subijci: id quod constat multorum legationibus. Tantas & tam praeualidas reliquias regni Hungarici confirmabimus, si tandem bellum mouerimus: aut omnino amittemus, si ut haecenus cessatores fuerimus.

Aduertendum est istud oraculum in Alchorano non legi, sed in alijs libris quibus magnam autoritatem & reuerentiam deferunt. Habent enim & omnes nostros prophetas, & sui generis complures.

EPISTOLA EXHORTATORIA CONTRA INFI-

deles, ad Illustrissimum Principem Maximilianum

Archiducem Austriae, Bartholomaei

Georgieuits.

Aepe mecum admiratus sum, Princeps Illustrissime, cur quae omnia uideantur Christianis polliceri uictoriae, nunquam tamen eam inter tot annos consequantur. Habemus Christum Deum, qui unica nocte castra Sennacherib deleuit, qui Pharaonem submersit, qui sceminea manu puellae Iudith Holophernem extinxit, & ut breuiter dicam, a cuius numine uoluntateq; omnes uictoriae pendent.

¶ Turcae contra, Mehemmetum habent, & in uita flagitiosum, & post uitam sepulchro sine resurrectione perpetuo inhaerentem: ut tantum inter utrumq; numen intersit, quantum inter uiuum uiui Dei filium, & inter hominis, & ab homine nati cadaver putridum, adeo ut in cladibus Christianorum, si natura utriusq; numinis expendatur, mortui uideantur uiuos armis potentiaq; superare. Iam cum robore corporum, dotibus animi praecellamus, quae magna praesidia afferre uidentur ad hostes profligandos, ipsi ubiq; miserime profligamur.

¶ Quid Hungaro in duratius? quid Germano uastius? quid Gallo procerius? quid Hispano solidius? quid Italo robustius? et de caeteris nationibus taceam, quibus dotes corporis, aut meliores, aut certe aequales. Rursus si indolem animi spectes, quid Hungaro uulnerum periculorumq; securus? quid Germano generosius? Italo sapientius? Gallo ambitiosius? Hispano callidius? quorum singula uidentur posse uel dare uictoriae, uel adiuuare. Saep uicit sine alijs uiribus audacia, saepe generositas animi, saepe sapientia, saepe honoris illa auida ambitiositas, saepe calliditas: tamen me miserum, inter tot uictrices res a uictoria excidimus.

Iam si apparatus uideas, armorumq; genera, multis rationib. Turcis praestantiores uidemur. Nostri inuenta sunt bombardae, nostra tot genera panopliae. Ipsi Persae nudi, aut seminudi ad bella pdeunt; illis arcus, nobis sloppet. hoc